

DRUGA NEPRIJATELJSKA OFANZIVA NA KOZARU I

AKCIJA NA P O D G R A D C E

Poslije niza akcija koje su izvršili partizani Kozare iz Prve neprijateljske ofanzive na Kozari, neprijatelj je pripremio novu ofanzivu koju je otpočeo 18 oktobra 1941 godine i krenuo iz garnizona Prijedor, Bos. Dubice, Kostajnice, Bos. Novog. Neprijatelj je bio zahvatio ofanzivom I, II, i III četa. I i II četa su se nalazile na Kozari i to; Prva četa na kosi Mednjaka, II četa na Vitlovskoj, a treća četa nalazila se na Kozaru. Neprijatelj je iz Prijedora krenuo preko sela Kuharske, Palančišta, Bižića, Orlovača i G. Garevaca prema Maslin Bajru i Kovačevu Brdu, a odatle se spustio u Mlječanicu niz Madjukinu i Čekinu kosu. Neprijatelj se spustio od Maslin Bajra u Mlječanicu oko 15 časova. Od Mlječanice je u strijeljačkom stroju krenu uz kosu Mednjaka prema logoru I čete. Druge kolone neprijatelja kretale su se od Dubice cestom preko sela Hadžibajra, Turda, Gornjosevaca i Djelajaca u pravcu Kozare. Pokret neprijatelja od samog izlaska iz garnizona pratile su našim patrolama. Pokret neprijatelja u pravcu naše treće čete bio je na cesti Dubica Prijedor i od Kostajnice. Prvog dana ofanzive I i III četa vodile su borbe sa neprijateljem. Prva četa dočekala je neprijatelja, koji je krenuo iz Mlječanice uz padine Kose Mednjaka iznad kojih se nalazi logor čete prema kosi Palipovcu i selu Pogledjevu. Neprijatelj je dočekan vatrom već u samom usponu uz padinu Mednjaka prema Mlječanici. Pošto je neprijatelj osjetio borbu na tom dijelu nastupanja pojačao je svoje snage i nastojao da se probije pravcem gdje se nalazio logor. Djelovi naših snaga, koje su se nalazile na najžešćem neprijateljskom udaru zbog malog broja municije kod boraca u to vrijeme promijenile su položaje da bi neprijateljk dočekali iz zasjede na njegovom daljnjem nastupanju. Drugi djelovi I čete sa dve desetine i dalje su se po rasporedu zadržale na Mednjaku iznad logora čete. Tu se sa desetinom nalazio Rađe Kondić. Te dve desetine, kada je neprijatelj uz žestoku vatru pokušao da se probije

ka logoru, dolekale su neprijatelja iz blizine i nanijele mu osjetne gubitke. Neprijatelj je uspio da se probije šumom u pravcu Podgledjeva, ali nije uspio da zahvati i uništi logor čete. U toj borbi koju je vodila I četa na Mednjaku, pri čemu ove neprijateljske ofanzive neprijatelju su nanješeni gubici, a četa je bila bez gubitaka. Neprijatelj je imao više urotnih koji su nadjeni sutradan, a zatim zaplijenjeno je i nekoliko pušaka, pušćane municije i ranaca sa sanđerima. III četa vodila je borbu sa neprijateljem koji je krenu od Bos. Dubice i Bos. Kostajnice preko sela u pravcu Karana.

Pošto je neprijatelj zalogorovao u selima oko Kozare to je I četa u toku noći 19 oktobra napustila medenjaka i prešla na Vitlovsku, gdje se nalazila II četa. Komanda I i II čete poslale su izvještaj štabu odreda o neprijateljskoj ofanzivi i o pokretu četa. U toku dana 19 oktobra i dalje se pratilo pokret neprijatelja.

19 oktobra ujutro u zoru jedni dijelovi III čete sa mitraljeskim odjeljenjem stigao je do I i II čete na Vitlovsku, dok su se ostali dijelovi III čete bili još zadržali oko Karana. 19 oktobra na veče I i II četa sa mitraljeskim odjeljenjem III čete koji je pristigao krenuli su kosom Vitlovskom u pravcu Mrakovice i na putu između Vitlovske i Mrakovice zanoćile u štalama koje je izgradilo ranije šumsko preduzeće iz Gor. Podgradaca. Dok smo bili na Vitlovskoj popodne kiša je počela malo padati, a naveče kada smo krenuli padala je jaka kiša u toku čitave noći. Za vrijeme pokreta preko Vitlovske borci su se držali jedan za drugoga u koloni da ne bi prekinuli vezu, jer se gotovo ništa nije vidjelo.

Ujutro rano, 20 oktobra, čete su se ispred Mrakovice spustile niz kose ka rijeci Golubači i rijeci Jasenovači izbile prema širokom brijegu. Na širokom Brijegu pod Lisinom nalazio se štab Odreda. Na Lisini su se čete smjestile u ljetne kolibe

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-146-I/17

koje su služile seljacima preko ljeta. U toku dana 20 oktobra stigla je i III četa sa Karana. Čim su stigle i I i II četa komandant Odreda Mladen Stojanović, zajedno sa Šošom Mažarom održali su savjetovanje sa komandama četa. Odmah po stizanju četa na lisiine bliže štabu odreda 20 oktobra određene su i upućene jače patrole radi praćenja neprijateljskog pokreta. Poslije savjetovanja Mladen je izvršio smotru odreda odnosno četa. Čete su se na tom mjestu zadržale do 23 oktobra. Vrijemeje bilo promjenljivo. Prvih dana lijepo, a poslije su nastale kiše sa snijegom.

Dok su se čete zadržavale po kolibama, patrolirali okolo, borci čistili oružje, štab odreda predviđao je da se 23 oktobra izvrši akcija na neprijateljsku posadu i pilanu. Za akciju se nije znalo do 22 oktobra, kada su se počele vršiti pripreme u četama. Ovu kaciju je štab odreda imao još ranije u vidu. Preko saradnika NOP-a iz Gor. Podgradaca, štab Odreda rikupio je podatke o neprijateljskoj posadi i rasporedu. U vezi te akcije izvršena su izvidjanja Podgradaca, kojima je rukovodio Šoša. I pristizanje četa bliže štabu odreda uslijed neprijateljske ofanzive, štab odreda odlučio je da iskoristi taj momenat i koncentraciju četa. 22 oktobra izvršene su sve pripreme za akciju na Podgradce. Ujutro rano 23 oktobra čete su se postrojile na lisi- ni, gdje su članovi štaba odreda na čelu sa komandantom Mladenom izvršili smotru, a zatim je komand. Mladen u glavnim crtama izložio zadatak i govorio borcima o važnosti akcije. Borci i rukovodioci veseli i raspoloženi stajali su u stroju pod kišom i snijegom slušajući izlaganje svoga voljenog komandanta. Pored važnosti izvršenja zadatka sa vojničke strane, komandant Mladen nikad nije propustio da ne govori o političkom utjecaju koji treba da izvrši pravilan odnos naših boraca prema civilnom stanovništvu u našim selima kao i u mjestima koja oslobadjaju partizani kao narodni borci.

Akcija je bila predviđena da počne 23 oktobra u 12 sati. U akciji su pre vidjene da učestvuju sve čete odreda i to:

I, II, III, IV i V četa. Na Lisini i oko Lisine bile su smještene I, II, III i IV četa dok se V četa nalazila u svom logoru u Brusovcu. Čete su krenule sa Lisine niz kose ka rijeci Jasenovači i dalje dolinom rijeke Vrbaške približavale su se Gor. Pogradcima. U Podgradcima se nalazila pilana koja je radila tvrdo drvo, presovanu bukovinu za potrebe okupatora. U Podgradcima se nalazila neprijateljska posada jačine jedne satnije sastavljena od domobrana, žandarma i ustaša, pojačana ustašama mještanima. Stražarnice i rovovi su okruživali varoš i pilanu, a naročito su bile jake prema šumovitim obroncima Kozare.

Pred Podgradcima, čete koje su nastupale šumskom prugom u koloni niz dolinu rijeke Jasenovače i Vrbaške, posle se prema planu kojim je predviđeno odakle će koja četa nastupiti i vršiti napad na posadu. I. četa imala je zadatak da napadne neprijateljsku posadu u Podgradcima sa zapadne strane, III i IV četa su imale zadatak da napadnu sa južne strane i da napadnu samu pilanu, dok II i V četa imale su zadatak da napadnu sa sjeverne i istočne strane.

22 oktobra vaneče počela je padati kiša i tako je padala čitavu noć, a ujutro je počeo padati i snijeg na visovima, dok je u nizini padala samo jača kiša. Stalno pod kišom borci su bili skoro potpuno prokišali. Tačno u 12 sati sve čete su bile stigle i otpočeli su borbu sa neprijateljem. III četa pod komandom Ivica Marušića-Ratka bila je prodrla u pilanu i došla do najvažnijih postrojenja u pilani, koja su ubrzo bila onesposobljena, a stovarište gradje i drveta su zapaljena.

Da bi čete mogle stići na vrijeme morale su prelaziti niz prepreka. Prelaziti i gaziti preko nabujalih potoka i rijeke Vrbaške, tako da su borci bili potpuno mokri, iako je hladna jesenja kiša samo na mahove prestajala padati.

Kada su se čete u streljačkom stroju približavale neprijateljskim stražarnicama i rovovima bile su već otkrivene.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-48-7/17

Neprijatelja iako je bio iznenađen tom našom akcijom u to vrijeme počeo je da daje otpor iz zgrada logora i da nas napada u nastupanju. Pravac nastupa I četa sa zapadne strane bilo je preko polja, da bi izvršila ovaj zadatak i na vrijeme, morala je preći brzo taj prostor i izvršiti napad na neprijatelja na tom pravcu. Četa je u samom nastupu imala nekoliko mrtvih i ranjenih ali je neprijateljski otpor ubrzo bio savladan i četa je zauzela predviđeno objekte.

Ostale čete su također izvršile svoje zadatke i protjerale neprijatelja sa svoga pravca nastupanja.

Većina domobrana iz posade odmah se na početku borbe počela predavati, dok su ustaše i žandarmi davali žestok otpor. Jedan dio neprijateljske posade oko 40 ustaša i žandarma, bili su se utvrdili u školi i u crkvi i branili pristup mitraljezima i puškomitraljezima. Od neprijateljske posade zarobljeno je 105 domobrana, ubijeno u borbi oko 30 ustaša i žandarma. Osim ubijenih u borbi bio je jedan ^{broj} zarobljen ustaša koji su poslije akcije strijeljani. Borba se vodila do naveče. Zadatak koji je bio postavljen ovom akcijom bio je potpuno završen. Pilana je bila potpuno uništena. Na stotine hiljade kubika presovane bukove gradje, hrastovine, pragova, raznovrsne pilanice, desetine hiljade kubika ogrevnog drveta, nerezane gradje za pilanje i obradu obuzeo je veliki požar, koji je visoko obasjao nebeski svod.

U akciji na podgrađce, pored najvažnijeg zadatka uništenja pilane da ne radi za okupatora, mi smo od oružja zaplijenili: 1 teški mitraljez, 7 puškomitraljeza, 67 pušaka, veću količinu municije, nekoliko stotine kilograma slanine, kože za obuću, šećera, alata i drugih materijala. Čitav taj materijal bio je odvežen na vagonetima šumskom željeznicom uz dolinu rijeke Jasenovače i Vrbaške do sastavka rijeke Golubače i Jasenovača.

Svi zarobljeni domobranci u akciji na Podgrađce bili su poslije upoznavanja sa ciljevima NOB-e pušteni kućama i omogućen im je prelaz preko Une u Hrvatsku.

U akciji na Podgradci naše su čete imale gubitaka, od kojih je I četa imala najviše gubitaka. U toj akciji iz I čete poginuli su borci: Mihajlo Vuković, Golub Bundalo iz G. Vodičeva, Mirko Zec iz Sklobučara - Dobrljin, Todo Jelisavac iz Petkovca i Dragan Serdar iz Prusaca, tada kuru štaba odreda. Teško ranjen u nogu bio je Svetozar Vuković iz G. Vodičeva kome je metak rascijepio cevanicu, lakše ranjen je bio Djurdja Trmošljanin iz Svodne. I druge su naše čete imale gubitaka, tako da je ukupan broj mrtvih iznosio 10, a ranjenih je bilo 12 boraca. O ranjenim borcima starale su se čete.

Za vrijeme akcije kiša je skoro čitav dan padala, a u toku noći počeo je padati snijeg. Pošto su odnešeni ranjenici i sahranjeni poginuli borci koji su se mogli izvući od neprijateljske vatre, sutradan predveče čete su krenule u pravcu svojih logora. I, II, III i IV četa naveče su stigle na Mrakovicu, koja je bila pod snijegom. Na Mrakovici su čete zanočile u vilama koje su od prije rata postojale. 25 oktobra čete su izjutra krenule dalje prema svojim logorima. Logori su ostali čitavi. Neprijatelj ih više nije ni pokušao tražiti poslije prve borbe oko logora. Od velike kiše i snijega kolibe su bile prokisle i trebalo ih je popraviti. Na ognjištima ispred koliba vatre su opet počele gorjeti koje su zamenjivale pokrivače kojih nije bilo dovoljno u četama za borcu. Raniji život i rad u četama bio je nastavljen. Politički rad u letama i medju narodom i dalje je bio jedan medju prvim zadacima rukovodilaca u jedinicama i članova Partije. Moral boraca i neroda poslije akcije na Podgradce, koja je uslijedila u toku same neprijateljske ofanzive, postao je još veći. Priliv boraca u čete svakodnevno je rastao. U selima narodno-oslobodilački odbori po rukovodstvu partijskih organizacija i uz pomoć i saradnju komandi četa sve organizacije rade na organizovanju pozadine. Konferencije po selima i zaseocima stalno se održavaju, a četa ih osigurava od neprijatelja.

Arhiv Eoc. krajine B. Luka

AEK 200-48-I/17

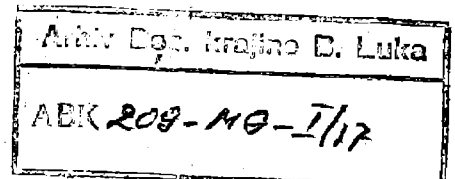
Poslije izvršene akcije na Podgradcima, neprijatelj je ponovo uputio i pojačao snage u Podgradcima i nastojao da osposobi pilanu za rad. Neprijatelj se u Podgradcima zadržao do 20 decembra 1941 godine, kada su ponovo naše jedinice zauzele Podgradce poslije uništenja neprijateljske posade na Turjaku, 16 decembra 1941 godine. Od toga vremena Podgradci su stalno bili u našim rukama do 3 jula 1942 godine kada su se naše jedinice povukle pri vršenju proboja neprijateljskog obruča oko Kozare za vrijeme ofanzive.

Još prije naše akcije na Podgradce bilo je saradnika NOP-a među kojima su bili najaktivniji: Petar Misimović, Petar Bjelovak, Ilija Babić, Stojan Dojčinović, Slavko Zrnčić, Milan Desančić, Mile Ivanović, Mile Tendžerić, Mihajlo Paspalj, Niko Malešević i Nikola Končević.

Većina njih ubrzo je stupila u partizane. Poslije zauzimanja Podgradaca od naših jedinica u decembru 1941 godine u partizane javili su se novi borci: Dragutin Popović, Milan Dojčinović, Stevan Anđić, Bogdan Jokić, Mirko Kević, Mirko Sitničić, Dragutin Puljarević, Živko Ponović, Iazo Popović.

Pored navedenih u partizane su se javljali stalno novi borci.

U Podgradcima i okolnim selima organizovani su Narodno-oslobodilački odbori. U Podgradcima je bio organizovan i Opštinski narodno-oslobodilački odbor. Pri predsjednik Narodno-oslobodilačkog odbora bio je Petar Misimović, rodom iz Jablanice, koji je bio radnik na pilani. Petar je bio vrijedan i odan stvari NOP-a te je ubrzo bio primljen u Partiju. Pored prirodne inteligencije koju je posjedovao, isticao se kao neobično vrijedan radnik i organizator. Kao član Partije i organ narodne vlasti s naročitom pažnjom pristupao je ljudima, a sve zadatke izvršavao je sa puno ljubavi i predanosti. Takvim svojim držanjem i radom stekao je simpatije kako kod partijskih i vojno-političkih rukovodilaca,

tako i kod boraca i naroda. Na dužnosti pretsjednika Opštine ostao je sve do Kozarske ofanzive juna mjeseca 1942 godine kada je u borbi sa neprijateljem hrabro poginuo, ne dozvolivši da mu živ padne u ruke.

U toku čitave NOB-e neprijatelj se nikako nije mogao održati u Podgradcima, jer se je stalno nalazio pod udarom boraca NOV-a.

Arhiv Doc. krajine B. Luka

ABK 209-NG-I/12